

Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Erzincan University Journal of Social Sciences Institute

2021-14(2)- E-ISSN-2148-9289

**PERVİN-İ İ'TİSÂMİNİN BİR ŞİİRİNİ MAZMUN VE İMAJLAR YÖNÜNDE
DEĞERLENDİRME**

Evaluating A Poem By Pervin-i İ'tisamı In Terms Of Mazmun And Images

Yasemin YAYLALI

Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü

Assoc. Prof. Dr., Ataturk University, Faculty of Letters, Department of Persian Language and Literature

yyaylali@atauni.edu.tr

Orcid Id: orcid.org/0000-0002-6904-1471

Atf/©: Yaylali, Yasemin (2021). "Pervin-i İ'tisâmînin Bir Şiirini Mazmun Ve İmajlar Yönünden Değerlendirme", Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 14, Sayı 2, ss. 365-376

Citation/©: Yaylali, Yasemin (2021). Evaluating A Poem By Pervin-I İ'tisamı In Terms Of Mazmun And Images, Erzincan University Journal of Social Sciences Institute, Year 14, Issue 2, pp. 365-376

Makale Bilgisi / Article Information:

Makale Türü-Article Types : Araştırma/Research
Geliş Tarihi-Received Date : 13.11.2021
Kabul Tarihi-Accepted Date : 02.12.2021
Sayfa Numarası-Page Numbers: 365-376
Doi : 10.46790/erzisosbil.1027639

Notlar/Notes

Etik Kurul Bilgisi (Varsa)

Daha Önce yapılmış bir çalışma ise detayları buraya yazılacaktır.

Yazar(lar), herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Turnitin/Ithenticate/İntihal ile İntihal Kontrolünden Geçmiştir

Screened for Plagiarism by Turnitin/Ithenticate/İntihal

Licensed by CC-BY-NC ile lisanslıdır

PERVİN-İ İ'TİSÂMİNİN BİR ŞİİRİNİ MAZMUN VE İMAJLAR YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRME

Evaluating A Poem by Pervin-i I'tisami in Terms of Mazmun and Images

YASEMİN YAYLALI

Öz:

Pervin-i İ'tisâmî'nin inceleme konusu olan şiirinde doğanın yeniden dirilmeye başladığı bahar mevsimi anlatılmış; baharın gelişinde önemli bir rol üstlenen bahar rüzgârının özelliklerine yer verilmiştir. Bahar mevsimiyle birlikte tabiatta bulunan çiçek ve ağaçlarda meydana gelen değişim ve gelişimlere değinilmiş; tüm bunlar teşbih, istiare, kinaye gibi edebi sanatların yardımıyla okuyucunun zihninde bir bahar tablosu çizecek şekilde tasvir edilmiştir. Şair nevruz yani baharın gelişini kutlarken bazı sembol ve imajlardan bolca istifade etmiştir. Bu semboller Klasik Fars şiirinin asıl malzemesi olan ve şairlerce çokça kullanılan mazmunlardır. Söz konusu çalışmada tüm bu mazmun ve imajlara, Pervin'in baharı konu alan şiirinde nasıl ve ne şekilde yer verdiği, Klasik şairlerin benzer beyitleri örnek getirilmek suretiyle dikkatlere sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Pervîn-i İ'tisâmî, Bahar, Şiir, Gül.

Abstract:

Pervin-i I'tisami's poem, which is the subject of study, describes the spring season when nature begins to revive; the characteristics of the spring wind, which plays an important role in the arrival of spring, are included. Changes and developments occurring in flowers and trees in nature with the spring season have been touched upon; all of these have been depicted in such a way as to draw a spring picture in the reader's mind with the help of literary arts such as identification, inspiration, and allusion. The poet Nowruz, in other words, made a lot of use of some symbols and images when celebrating the arrival of spring. These symbols are mazmuns, which are the main material of Classical Persian poetry and are widely used by poets. In this study, how and in what way all these mazmun and images are included in Pervin's poem about spring, similar couplets of Classical poets will be presented to the attention by providing examples.

Keywords: Pervin-i I'tisami, Spring, Poetry, Rose.

1. GİRİŞ

Pervîn-i İ'tisâmî, Modern Fars edebiyatının önemli kadın şairlerindedir (Yûsufî, 1369 hş: 413). Şiirlerinde Horasan ve Irak üsluplarının her ikisini büyük bir ustalıkla yoğurmuştur (Yâhakkî, 1374 hş: 163-164). Eski büyük şairlerin şiirlerine alaka göstermekle birlikte asla taklit yolunu seçmemiş; kendine has söyleyiş tarzıyla yeni bir üslup yaratmıştır (Âryenpûr, 1374 hş: III, 541). Sade ve açık bir dil kullanan Pervîn, benzetme, hikâye ve öykü tarzını tercih ederek şiirlerinin zihinde hayat bulmasına olanak sağlamıştır (Hakimî, 1373 hş: 37). Pervîn şiirlerinde öğüt vermeyi ihmal etmemiş; ahlaki ve sosyal mevzularla beraber tabiata da yer vermiştir (İnal Savi, 2007: 247).

Pervîn'in incelenen on dört beyitlik şiirinde kış mevsimiyle ölen tabiatın tekrar yeşerip canlanmaya başladığı ilkbahar mevsiminin gelişi tasvir edilmiştir. Şiirde bahar mevsiminin gelişiyle birlikte doğada ve doğada bulunan çiçek ve ağaçlarda meydana gelen değişim ve gelişim anlatılırken -özellikle Klasik Fars şiirinin malzemesi olan- bazı mazmun ve imajlara yer verilmiş; teşbih ve teşhis gibi edebi sanatlardan istifade edilmiştir. Böylece ilbaharda doğanın aldığı hal okuyucunun zihninde bir yağlı boya tablosu imajı oluşturacak şekilde tasvir edilmiştir.

2. ŞİİRİN İNCELENMESİ

Şiirin ismi yani "Nevruz" konusunu açıklayıcı niteliktedir. İran takviminde Ferverdin ayının ilk günü (21 Mart) yılın ilk günü olduğundan yeni gün şeklinde isimlendirilmiş ve Cemşid zamanından beri bayram olarak kutlanmıştır (Yıldırım, 2006: 547-548). Bu günde gece gündüz süreleri eşit olduğundan "nevruz" bahar başlangıcı sayılmıştır (Onay, 2000: 350).

Şiire "nesim (meltem) rüzgârı" ile giriş yapılmıştır. Nesim rüzgârının sabahleyin eserek tüm kâinatı amber kokulu yaptığına dikkat çekilmiştir. Baharın gelişinin anlatıldığı şiirde "nesim" ifadesi seher vakti esen hoş kokulu bir rüzgârı karşılaması yanında kelime anlamı olarak "esinti" anlamına da geldiğinden baharda esen rüzgâr manasında saba rüzgârını ya da bahar rüzgârını da karşılamaktadır.

Nesim (Meltem): Sabah ve seher vakti hafif esen, güzel kokular taşıyan ve sevgiliden haber getiren rüzgâr; esinti, yel (Pala, 2002: 370).

Saba: Baharın başlarında esen bir rüzgârdır bu yüzden hoş kokuludur. Sabahın erken saatlerinde estiğinden seher rüzgârı da denir. Maşukun haberlerini âşığa getiren bir ulaktır (Şemîsâ, 1387 hş: II, 828-829). Nesim rüzgârıyla aynı özelliklere sahiptir (Onay, 2000: 385).

Şiirde bahar teması işlenirken bahar mevsiminin gelişinde önemli rol üstlenen iki faktör olan bahar rüzgârı ile bahar yağmuru ve onların doğadaki çiçekler ve ağaçlar üzerindeki etkileri teşbih, kinaye, istiare ve teşhis gibi edebi sanatlarla anlatılmıştır. Baharın gelişinin tasvir edildiği şiirin ilk beyti şu şekilde başlamaktadır:

NEVRUZ

Sabah vakti ruhu okşayan meltem

Esti ve amber kokusuyla doldurdu evreni (Pervin-i İtisâmî, 2019: 198).

Birinci beyitte bahar rüzgârı/nesim (meltem)/seher rüzgârı/saba rüzgârı: Sabah vakti esen (zaman): Ruh u okşayan (ruhu besleyen): Amber kokulu (koku)

Baharda sabahleyin tabiatta bulunan nebatın ve çimenlerin kokularını bünyesine alarak estiği için rahatlık ve mutluluk veren; hoş rayihalar saçan rüzgâr ile alakalı olarak beyitte sıralanan nitelemeler, Klasik Fars şairlerinin de şiirlerinde sıkça yer verdikleri imajlardır. Birkaç örnek:

معطر جان ز باد نوبهاری	نسیم صبحدم در مشکباری
------------------------	-----------------------

Sabah vaktinin nesimi misk yüklü, ilkbahar rüzgârından can ıtırlandı (Vahşî, 1388 hş: 395).

جهان از باد نوروزی جوان شد	زهی زیبا که این ساعت جهان شد
شمال صبحدم مشکین نفس گشت	صبای گرم رو عنبرفشان شد

Dünya nevrüz rüzgârından gençleşti, bu ne güzellik ki bu saatte dünyada oldu.

Sabah vaktinin şimali (saba rüzgârı) misk nefesli oldu, sıcak yüzlü saba amber saçan oldu (Attâr, 1391 hş: 212).

Klasik Fars şiirinde kimi zaman baharda sabahın erken vakitlerinde esen bu rüzgâr güzel kokulu olması bakımından sevgilinin amber kokulu saçıyla ilişkilendirilmiştir:

این باد روح پرور از انفاس صبحدم	گوی مگر ز طره عنبرفشان توست
---------------------------------	-----------------------------

Sabah vaktinin nefeslerinden bu ruhu besleyen rüzgâr

Sanırsın yoksa senin amber saçan zülfündendir (Sadî, 1377 hş: I, 89).

İkinci beyitte baharda esen rüzgâr: Mesaj getiren: (Ulak)

Ferverdin ve Hordad'dan sanırsın sen

Bağ bahçeye, ovaya oydu mesaj getiren (Pervin-i İtisâmî, 2019: 198).

İkinci beyitte ilkbaharın aylarından Ferverdin ve Hordad zikredilerek bahar mevsimine vurgu yapılmaktadır.

Bahar/nesim/saba/seher rüzgârının bağı dolaşarak çiçeklerin açmasını, ağaçların yapraklarla donanmasını, çimenlerin yeşermesini sağladığına (Pala, 2002: 396); böylece esişiyle ovaya baharın geldiği haberini verdiği değinilmiştir:

Ferverdin: Şemsi yılın birinci ayı olan Ferverdin, bahar mevsiminin de ilk ayıdır (Dihhudâ, 1341 hş: XX, 209).

Hordad: Şemsi yılın üçüncü, Baharın son ayıdır (Dihhudâ, 1258-1334 hş: XXXVII, 416).

Baharda esen bu rüzgârın kışın uykuya yatan tabiata ve tabiatta bulunan nebata canlanıp yeşertme zamanının geldiğini bildirmesine yani baharı müjdeleyen bir ulak görevini üstlenmesine Klasik Fars şiirinde bahar tasvirlerinde çokça yer verilmiştir. Birkaç örnek:

نسیم صبح پیغام که می آرد به این گلشن؟	که از هر غنچه شاخ گل گریبان تازه می سازد
---------------------------------------	--

Sabah nesimi bu gül bahçesine kimin haberini getiriyor ki

Gül dalı her bir goncadan yeni bir yaka yapıyor? (Sâib-i Tebrîzî, 1371 hş: 1465)

غنچه بشکفت مگر پیک نسیم سحری	برد از آمدن میر به گلزار پیام
------------------------------	-------------------------------

Gonca açtı yoksa seher nesiminin ulaşı

Gül bahçesine emirin geleceği haberini mi götürdü! (Vahşî, 1388 hş: 195).

Üçüncü beyitte baharda esen rüzgâr: Gelin süsleyen (süsleyici)

Yüzlerini gözlerini, tenlerini süsleyici gibi

Çimenlikteki gelinlerin bezedi durdu. (Pervin-i İtisâmî, 2019: 199).

Şiirin üçüncü beytinde “çimenlikteki gelinler” den kasıt baharın gelişiyle her yerde çeşit çeşit renklerde açan kokuları ve görünüşleriyle adeta bir gelini andıran çiçekler ya da tomurcuklarla bezenmiş dallardır.

Klasik şiirde de baharda esen ve genellikle saba/seher rüzgârı olarak zikredilen bu rüzgâr, esişiyle bahçede ve bağda bulunan çiçekleri açtırmakta ve ağaçları donatmaktadır. Birkaç örnek:

که به غواصی ابر از دل دریا برخاست	بر عروسان چمن بست صبا هر گهری
-----------------------------------	-------------------------------

Saba çimenin gelinlerine bağladı

Bulutun dalgıçlıkla denizin gönlünden çıkardığı her bir mücevheri (Sadî, 1379 hş: 7).

غرقه اندر گهر الوانست	سعاد شاخ ز مشاطه طبع
-----------------------	----------------------

Tabiatın gelin süsleyicisinden dalın bileği,

Renk renk cevhere boğulandır (Enverî, 1337 hş: 7).

بر بست مشاطه وار پیرایه گل	در باغ چو شد باد صبا دایه گل
----------------------------	------------------------------

Bahçede güle dadılık edince seher yeli

Gülü süsledi bir gelin süsleyici gibi (Hâfiz, 2013: 549).

Dördüncü beyitte bahar (baharda esen rüzgâr): Bağları çözen: Tozu süpüren.

Çözdü bağlarını ayaklarından servi ve şimşirin

Silip götürdü yüzlerinden tozu söğüt ve ardıcın (Pervin-i İtisâmî, 2019: 199).

Dördüncü beyitte kışın son bulması ve bahar mevsiminin gelmesiyle birlikte yeşeren ve kendine has kokularını etrafa yayan ağaçlara yer verilmiştir. Bu ağaçlar arasında servi olmak üzere, şimşir (şimşad), söğüt ve ardıç zikredilmiştir. Servi ve şimşir (şimşad) su kenarlarında yetişen ağaçlardır; dolayısıyla beyitte “servi ve şimşir (şimşad) ağaçlarının ayaklarındaki bağı çözülmesiyle” kışın bu ağaçların dibinde donan ve bu haliyle adeta bir bağı andıran suların baharla eriyerek çözülmesi ve yeniden akmaya başlayarak bu ağaçları bağdan kurtarması kastedilmiştir.

Servi: Cupressaceae familyasından (Muzafferiyân, 1375 hş: 169), uzun ve dik bir ağaçtır. Yapraklarını dökmeyen ve daima yeşil kalan servi ağacı (Baytop, 2015: 241), kendine has bir kokuya sahip olup genellikle bağda ve ırmak kenarlarında bulunur (Rengçî, 1372 hş: 201-202).

Şimşir (şimşad): Celasteraceae familyasından (Kerîmî, 1374 hş: 97) yapraklarını dökmeyen ve her zaman yeşil olan bir ağaçtır (Baytop, 2015: 258). Kendine has bir kokusu vardır ve çok sert ve sarı renkli bir gövdeye sahiptir (İsmâilpûr, 1381 hş: 1197).

Ardıç (Ar'ar): Juniperus cinsi, bir tür dağ servisidir (Gerâmî, 1389 hş: 485). Hazan rüzgârından etkilenmez ve yapraklarını dökmeyen. Uzun ve dayanıklı bir ağaçtır (Rengçî, 1372 hş: 283).

Söğüt: Salicaceae ailesinden (Kerîmî, 1374 hş: 272), uzun ve ince yapraklı (İsmâilpûr, 1381 hş: 1191), ırmak kenarlarında yetişen bir ağaçtır (Baytop, 2015: 248). Söğütün türlerinden taberî söğüdü/ misk söğüdü/ kedi söğüdünün baharda açan kokulu, yeşile mayil sarı renkli ve tüylü tomurcukları bulunur (Rengçî, 1372 hş: 77).

Beşinci beyitte bahar bulutu: Mücevher: İnci: Yağmur damlaları

Bahar bulutunun saçtığı mücevherlerden

Yeryüzü dolup taşı ıslak incilerle (Pervin-i İtisâmî, 2019: 199)

Şiirin beşinci beytinde ise bahar mevsiminin bir diğer habercisi olan bahar bulutuna ve dolayısıyla bahar yağmurlarına değinilirken; “bahar bulutunun saçtığı mücevherler” ile yağmur damlaları kastedilmiştir. Bahar mevsimde düştüğü her yeri ıslatan ve tabiata can veren yağmur damlaları şekli ve rengiyle inciye benzetilmiştir. Söz konusu benzetme Klasik Fars edebiyatının da sık kullanılan mazmunlarından. Birkaç örnek:

باد گردد مشکبوی و ابر مروارید بار	باغ گردد گلپرست و راغ گردد لالهگون
-----------------------------------	------------------------------------

Bağ güle tapan olur ve ova lale rengi olur

Rüzgâr misk kokulu ve bulut inci yükü (Ferruhî, 1393 hş: 107).

که بیاراست همه روی زمین را به گهر	ماه فروردین از گنج گهر یافت مگر
-----------------------------------	---------------------------------

Ferverdin ayı acaba mücevher hazinesi mi buldu ki

Tüm yeryüzünü inciyle süsledi (Ferruhî, 1393 hş: 171).

که مرصع سنگ کوه از ابر مرواریدبار	که معطر خاک دشت از باد کافوری نسیم
-----------------------------------	------------------------------------

Bazen ovanın toprağı nesimin kâfur esintisinden güzel kokulu,

Bazen dağın taşı inci yüklü buluttan mücevher işlemeli (Enverî, 1337 hş: 130).

Altıncı beyit: Ağaçlar: Yeşil örtü: Yapraklar

Yedinci beyit: Ağaçlar: Rengârenk Elbiseler: Rengârenk açmış çiçek tomurcukları-her tonda yapraklar

Kutlu olsun diyerek örttüler

Ağaçların başlarına yeşil örtüleri

Bir tek ağaç bile kalmadı bahçede

Üzerine rengârenk elbiseler giydirmedikleri! (Pervin-i İtisâmî, 2019: 199).

Altıncı ve yedinci beyitlerde ise baharda yağın yağmurlarla ağaçların yeşeren yaprakları ve dallarında açan rengârenk çiçekleri tasvir edilmiştir:

Beyitte “ağaçların başına örtülen yeşil örtüler” den kasıt yeşil yaprakları; “rengârenk elbiseler” den kasıt ise dallarda açan çiçekler ve yeşeren yapraklardır. Ağaçlar teşhis sanatıyla kişileştirilmiş ve baharda ağaçların üzerinde yeşeren yeşil yapraklar, yeşil örtülere benzetilmiş; bu ağaçların dallarında açan çeşitli renk ve tonlardaki çiçekler ve yapraklar rengârenk elbiselere teşbih edilmiştir.

Klasik Fars edebiyatında da şairler baharla birlikte ağaçların dallarında yeşeren yaprakları yeşil renkte örtülere, elbiselere; yine ağaçların dallarında açan tomurcukları da kırmızı ya da farklı renklerde kıyafetlere, örtülere benzetmişlerdir. Birkaç örnek:

درختان که تادوش بودند عریان	ز مرد لباسند یا لعل جامه
-----------------------------	--------------------------

Sonunda omuzları çıplak olan ağaçlar

Zümrüt elbiselidirler ya da yakut elbiseli (Vahşi, 1394 hş: 198).

شاخی که بد چو هیکل افعی تهی ز بار	اکنون که پر ز برگ ز مرد شد از صبا
-----------------------------------	-----------------------------------

Yılan heykeli gibi meyveden boşalan dal

Şimdi saba rüzgârından zümrüt yapraklarla doldu (Senâî, 1388 hş: 229).

راست پنداری درختان گوهر آوردند بار	از فراوان گل که بر شاخ درختان بشکند
------------------------------------	-------------------------------------

Ağaçların dalları üzerinde açan güllerin çokluğundan

Doğrusu sanırsın ağaçlar mücevher getirdiler yine (Ferruhî, 1393 hş: 108).

Sekizinci beyitte Gonca (Gül): Misk ve amber: Güzel koku:

Açınca her tarafta goncalar sayısızca

Doldu hava misk ve amber kokusuyla (Pervin-i İtisâmî, 2019: 199).

Gonca: Çiçeklerin özellikle gülün tomurcuk haline verilen addır (Kam, 2003: 150).

Şiirin sekizinci beytinde ise bahar mevsiminde rüzgârın esişiyile her yana dağılan açılmış goncaların güzel kokuları anlatılmıştır. Havayı dolduran açmış goncaların bu güzel ve etkileyici kokuları, misk ve amber kokusuna benzetilmiştir. Klasik Fars şairleri de baharı vasf ederken bahar rüzgârının esişiyile çimenlikteki goncaları açtırdığı ve her cinsten çiçek kokularının her yana yayıldığını edebi sanatlara başvurarak anlatmışlardır:

در دکان به چه رونق بگشاید عطار؟	باد بوی سمن آورد و گل و نرگس و بید
---------------------------------	------------------------------------

Rüzgâr yasemin, gül, nergis ve söğüdün kokusunu getirir,

Aktar dükkânın kapısını niye revaç bulsun diye açar? (Sadî, 1389 hş: 663).

Dokuzuncu beyitte Gül: Zümrüt ve Yakut

Nice dalların üzerinde zümrütlerle

Kızıl yakutlar çiftler çiftler eşleşti (Pervin-i İtisâmî, 2019: 199).

Dokuzuncu beyitte ise “dalların üzerinde zümrütlerle kızıl yakutlar eşleşti” ifadesiyile dallardaki kırmızı renkli güller ile onların dış kısmını çevreleyen yeşil kısımlar ve yeşil yapraklar kastedilmiştir:

Klasik Fars edebiyatında da gül kırmızı rengiyile yakuta ve dibindeki yeşil kısmı zümrüde benzetilmiştir. Birkaç örnek:

نهاده‌اند و در او می‌کنند زر کاری	نهاده‌اند گل بین که از زمرد و لعل
-----------------------------------	-----------------------------------

Gülün kümbetinin temelini bak ki zümrüt ve yakut koymuşlar

Ve onda kuyumculuk ederler (Selmân-ı Sâvecî, 1376 hş: 202).

نقش‌های تازه از یاقوت و از زر بسته‌اند	نقش‌بندان طبیعت گونیا بر شاخ گل
--	---------------------------------

Sanki tabiat ressamları gülün dalına

Yakut ve altından taze nakışlar resmetmişler (Ubeyd-i Zâkânî, 1343 hş: 53).

Onuncu beyit Kırmızı gül: Kızıl ipek-Nergis: Altın taç

Giyindi üzerine gül, kızıl bir ipek

Başına koydu nergis, altından bir taç (Pervin-i İtisâmî, 2019: 199).

Onuncu beyitte kırmızı gül ve nergis anlatılmıştır. Beyitte “gülün üzerine kırmızı ipek” giymesinden kasıt açmasıdır. Baharla birlikte açan güller renk ve görüntüleriyle kırmızı ipeğe benzetilmiştir. Açan nergis çiçeği de rengi ve şekliyle altın taca teşbih edilmiştir.

Gül: Etkileyici ve hoş kokuya sahip rosaceae familyasına mensup bir çiçektir (Kerîmî, 1374 hş: 266). Beş adet çanak yaprağından ve bir kaç tane parçalı taç yaprağından oluşmaktadır. Pek çok rengi ve sayısız çeşidi bulunmaktadır (Muzafferiyân, 1375 hş: 461).

Nergis: Amaryllidaceae familyasından beyaz ya da sarı renkleri bulunan bir bitkidir (Baytop, 2015: 214). Ortasında sarı daire biçiminde boru ya da çanaksı bir yapı yer almaktadır (Özlük, 2013: 524).

Gül ve nergis bahar ya da sevgili betimlenirken Klasik Fars şiirinde çokça kullanılan çiçek mazmunlarından. Klasik edebiyatta şairler bazen kırmızı rengi ve narin görünümüyle gülü, kırmızı ipeğe; nergisi se sarı rengi ve şekli dolayısıyla altın taca benzetmişlerdir. Birkaç örnek:

گلبن پرند لعل همی برکشد به سر	دامان گل به دشت همی گسترده بهار
-------------------------------	---------------------------------

Gülfidanı lal renkli ipek çeker başına

Ovada gülün eteği sürekli bahar açar (Ferruhî, 1393 hş: s.108).

گه نهد بر فرق نرگس تاج زر	گه کند در تاجش از شبنم گهر
---------------------------	----------------------------

Bazen nergisin başına altın taç koyar,

Bazen tacına şebnemden inci yapar (Attâr, 1391 hş: 234).

تاج نرگس را بیاراید به زر هر شب، سحاب	آتش گل را بر افروزد به دم هر دم صبا
---------------------------------------	-------------------------------------

Her gece nergisin tacını altınla süsler bulut

Her an gülün ateşini arttırır saba (Selmân-ı Sâvecî, 1376 hş: 5).

On birinci beyitte Gül: Bahar sevgilisi: Hoş ve çekici yüzlü güzeller: Keşmirli peri yüzlü güzeller

Bahar sevgilileri, güller bezekli yüzleriyle

Keşmirli peri yüzlüler gibi! (Pervin-i İ'tisâmî, 2019: 199).

On birinci beyitte ise bahar mevsiminde açan güller iç açıcı ve hoş görünüşleri ve alımlı renkleriyle güzel yüzlü sevgililere benzetilmiştir.

Çiçeklerin şahı olarak kabul edilen gül, Klasik Fars şiirinde çoğu kez kırmızı rengi, alımlı görünüşü ve albenisiyle sevgilinin yüzü, yanağı ve dudağına benzetilmiş ve bazen de sevgili ya da dilbere teşbih edilmiştir. Örnek:

نبینی باغ را کز گل چگونه خوب و دلیر شد	نبینی راغ را کز لاله چون زیبا و در خور شد
--	---

Görmez misin bağ gülden nasıl güzel ve dilber oldu

Görmez misin çimenlik laleden nasıl güzel ve sarhoş oldu (Ferruhî, 1393 hş: 405).

On ikinci beyitte Reyhan, Süsen: Süs: Bezek-Yeryüzü: Tabiat: Engliyun sayfası

Çimenlik zambakla, reyhanla bezendi

Yeryüzü Engliyun sayfaları gibi resimlerle dolu (Pervin-i İ'tisâmî, 2019: 199).

On ikinci beyitte ise bahar mevsimiyle her tarafta açan zambak (süsen) ve reyhanların hoş kokuları, zarif ve çekici görünüşleriyle çimenliği süslediklerine dikkat çekilmekte; açan rengârenk çiçekler,

yeşilin her tonunda yapraklarla bezenmiş ağaçlar ve yemyeşil çimenlikle yeryüzü, ressam Manî'nin Engelyun diye de bilinen resimlerle dolu kitabına benzetilmiştir.

Zambak (süsen): Liliaceae familyasından (Kerîmî, 1374 hş: s. 207) uzun yapraklı beyaz, mor ve sarı renklerde hoş kokulu bir çiçektir (Yâhakkî, 1386 hş, s. 487).

Reyhan: Beyaz ya da pembe çiçekleri bulunan keskin kokulu (Muîn, 1375 hş: III, 1701), labiatae familyasından bir bitkidir (Kerîmî, 1374 hş: 224). Baharda bahçeye ve çimenliğe canlılık vermesi nedeniyle her cinsten mis kokulu ve güzel renkli bitkiyi ve nebatı ifade etmek içinde kullanılmıştır (Gerâmî, 1389 hş: 671).

Engliyûn/Engelyun: İncil, yedi renkli ipek anlamları yanında ressam Manî'nin resimlerle süslediği *Erjeng* adlı kitabı manasında da kullanılır (Amîd, 1379: 213; Şükûn, 1984:191). İçinde çok güzel ve ilginç resimlerin yer aldığı bu kitap daha çok *Erjeng-i Mani* (*Erteng, Erzeng, Erceng* ya da *Erjeng*) diye bilinir (Yâhakkî, 1386 hş: 742).

Klasik Fars şiirinde de reyhan ve süsen koku ve güzellikleriyle bahar tasvirlerinde zikredilen çiçeklerdendir. Baharda rengârenk görüntüsüyle yeryüzü Klasik Fars şiirinde Manî'nin kitabına benzetilmiş Engliyun ismi nadir kullanılmış genelde “nâme-i Manî” ya da *Erjenj/Erteng-i Manî* şeklinde ismine yer verilmiştir. Birkaç örnek:

بوستان پر لاله و پر سوسن و نسرين شود	تابه فروردين جهان چون حله رنگين شود
--------------------------------------	-------------------------------------

Sonunda Ferverdinle dünya renkli ipek gibi olunca,

Bahçe lale, süsen ve nesrinle dolar (Ferruhî, 1393 hş: 432).

بوی ريحان و فروغ قدح و لاله به هم	موسم عيد و لب دجله و بغداد خرم
-----------------------------------	--------------------------------

Bayram mevsimi, Dicle'nin kenarı ve Bağdad hürrem

Reyhan kokusu, kadehin ışığı ve lâle birlikte! (Emîr Mu'izzî, 1362 hş: s. 447)

که گرداند ملون کوه را چون روضه رضوان	که گرداند منقش باغ را چون صحف انگليون
--------------------------------------	---------------------------------------

Kim dağı Rıdvân bahçesi gibi boyar

Kim bağı Engliyun sayfaları gibi süsler (Senâî, 1375 hş: 277).

باغ چون مجلس کسری شده پر حور و پری	راغ چون نامه مانى شده پر نقش و صور
------------------------------------	------------------------------------

Bağ Kisra'nın meclisi gibi huri ve periyle dolmuş,

Çayır Manî'nin kitabı gibi nakış ve şekille dolmuş (Ferruhî, 1393 hş: 171).

On üçüncü ve on dördüncü beyitler:

Güneş ıslıl ıslıl göklerin doruklarında

Bazen gizli saklı yerlerde bazen ortalarda

Felek alçak düşüncelilerden beri

Dünya kötülerden arınmış! (Pervin-i İtisâmî, 2019: 199).

Şair on üçüncü ve on dördüncü beyitlerde gökyüzünde bazen ortada bazen bulutların arkasında duran güneşin her yanı aydınlattığına ve böylece dünyanın karanlık ve kötülüklerden temizlendiğini söylemiştir.

3. SONUÇ

Şiirde ilkbahar mevsimi ve onun tabiatta meydana getirdiği değişimler işlenmiştir. Konuya nevruz yani baharın gelişinin habercisi bahar rüzgârı ile giriş yapılmıştır. Bahar rüzgârının esişiyile tüm nebatı yeşerttiği; açan çiçekler, ağaçlar ve yemyeşil çimenlerin yaydığı hoş kokuları etrafa saçarak her yeri güzel rayihalarla kapladığı ifade edilmiştir. Bahar rüzgârının sabah vakti esmesi, güzel kokular içermesi, buzları eriterek suların yeniden akmasını sağlaması gibi işlevlerine ve özelliklerine değinilmiştir. Daha sonra bahar mevsimin göstergelerinden bahar yağmurlarına ve onların doğada bulunan bitkiler üzerindeki etkilerine yer verilmiştir. Yağan yağmurlarla ağaçların suya doyduğu; yemyeşil yapraklarla donandığı ve tomurcuğa durduğu söylenmiştir. Yeşil yapraklarla kaplanmış ağaçlar yeşil örtü örtmüş ve rengârenk elbiseler giymiş olarak betimlenmiş; yeşil yapraklar zümrüde ve açan tomurcuklar kırmızı yakuta teşbih edilmiştir. Bahar mevsiminin nişanesi bahçenin sultanı olarak kabul gören güller kırmızı renkleri ve çekici görünümüleriyle kızıl ipek giymiş güzellere; nergis çiçekleri ise şekilleri ve renkleriyle altın taca benzetilmiştir. Şair teşbih, istiare, kinaye ve teşhis gibi söz sanatlarını ustalıkla kullanarak bu atmosferi daha etkili ve çekici hale getirmiştir.

REFERENCES/KAYNAKÇA

- AMÎD. H. (1379 hş). Ferheng-i Amîd, İntişârât-i Emîr Kebîr, Tahran.
- ARYENPÛR, Y. (1374 hş). Ez Nîmâ Tâ Rûzgâr-i Mâ, Zevvâr, Tahran.
- ATTÂR, (1391 hş). Dîvân-ı Attâr-i Nîşâbüri, Tahran.
- BAYTOP, T. (2015). Türkçe Bitki Adları Sözlüğü, Ankara.
- DİHHUDÂ, A. E. (1341hş). Lugatnâme, Cilt: 20, Tahran.
- DİHHUDÂ, A. E. (1258-1334 hş). Lugatnâme, Cilt: 37, Tahran.
- EMÎR MU'İZZÎ. (1362 hş). Külliyyât-ı Dîvân-ı Mu'izzî, (Tsh.) Heyyirî, N., Tahran.
- ENVERÎ. (1337 hş). Dîvân-ı Enverî (Tsh.) Saîd-i Nefîsî, Pîrûz, Tahran.
- ENVERÎ, H. (1390 hş). Ferheng-i Kinâyât-i Sohen, İntişârât-i Sohen, Tahran.
- FERRUHÎ-Yİ SÎSTÂNÎ. (1393 hş). Divân-ı Hekîm Ferruhî-yi Sîstânî, (Tsh.) Muhammed Debîr-i Siyâkî, İntişârât-i Zevvâr, Tahran.
- GERÂMÎ, B. (1389 hş). Gul u Giyâh Der Hezâr Sâl-i Şi'r-i Fârsî, İntişârât-i Sohen, Tahran.
- HÂCÛ-Yİ KİRMÂNÎ. (1374 hş). Dîvân-i Kâmil-i Hâcû-yi Kirmânî, (Tsh.) Sa'îd-i Kânî'î, İntişârât-i Behzâd, Tahran.
- HÂFİZ. (2013). Hâfiz Divânı, (Çev.) Kırlangıç, H., Kapı Yayınları, İstanbul.
- HAKİMÎ, İ. (1373 hş). Edebiyyât-i Muâsir-i İrân, Esâtir, Tahran.
- HÂTİF, H. (1390 hş). "Remz-i Gul Der Edebiyyât-i Fârsî", *Kitâb-i Mâh-i Edebiyyât*, Cilt:48. s. 4-12.
- İNAL SAVÎ, S. (2007). "Pervîn-i İ'tisâmî", DİA. İstanbul. XXXIV: 246-247.
- İSMÂİLPÛR, M. (1381 hş). "Giyâhân Der Edeb-i Fârsî", *Dânişnâme-yi Edebî-yi Fârsî*, Cilt: 2. Tahran. s. 1181-1204,
- MUÎN, M. (1375 hş). Ferheng-i Farsî, İntişârât-i Emîr Kebîr, Tahran.
- KAM, Ö. F. (2003). Divan Şiirinin Dünyasına Giriş, (Haz.) Çeltik, Halil., MEB Yayınları, Ankara.
- KERÎMÎ, H. (1374 hş). Esâmî-yi Giyâhân-i İrân, Merkez-i Neşr-i Dânişgâhî, Tahran.
- MUZAFFERİYÂN, V. (1375 hş). Ferheng-i Nâmhâ-yi Giyâhân-i İrân, Ferheng-i Muâsir, Tahran.
- ONAY, A. T. (2000). Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı, Akçağ Yayınları, Ankara.
- PERVİN-İ İTİSÂMÎ (2019). Pervîn-i İtisâmî Divanı, (Haz. ve Çev.) Yıldırım, N., Dergâh, İstanbul.
- PALA, İ. (2002). Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, Leyla ile Mecnun Yayınları, İstanbul.
- RENGÇÎ, G. (1372 hş). *Gul u Giyâh Der Edebiyyât-i Manzûm-i Fârsî*, Müessese-i Mutâlaât ve Tahkîkât-i Ferhengî, Tahran.
- SÂİB-İ TEBRİZÎ. (1371 hş). Dîvân-ı Sâib-i Tebrîzî II, (Tsh.) Muhammed-i Kahrâmân, Tahran.
- SA'DÎ-Yİ ŞİRÂZÎ, (1377 hş). Külliyyât-ı Sa'dî, (Tsh.) Bahauddin-i Hurremşâhî, İntişârât-i Dustân, Tahran.
- SA'DÎ-Yİ ŞİRÂZÎ, (1389 hş). Dîvân-ı Gazeliyyât-i Ustâd-i Suhen Sa'dî-yi Şirâzî, (Tsh.) Halil Hatîb-i Rehber, İntişârât-i Mehtâb, Tahran
- SELMÂN-I SÂVECÎ. (1376 hş). Külliyyât-ı Selmân-ı Sâvecî, (Tsh.) Abbâs'ali-yi Vefâyî, Tahran.
- SENÂÎ-Yİ GAZNEVÎ (1388 hş). Divân-ı Senâî-yi Gaznevî, (Tsh.) Muhammed Takî, Tahran.
- ŞEMÎSÂ, S. (1387 hş). Ferheng-i İşârât I-II, Neşr-i Mitrâ, Tahran.
- ŞÜKÛN, Z. (1984). Gencine-i Güftar Ferhengi Ziya, MEB, İstanbul.

- UBEYD-İ ZÂKÂNÎ. (1343 hş). Külliyât-i Ubeyd-i Zâkânî (Tsh.) Pervîz-i Atâbekî, Tahran.
- VAHŞÎ-Yİ BÂFKÎ. (1388 hş). Külliyât-i Dîvân-i Vahşî-yi Bâfkî, (Tsh.) Muhammed Hüseyin-i Mucedem, İntişârât-i Zevvâr, Tahran.
- YÂHAKKÎ, M. C. (1374 hş.). Çûn Sebû-yi Teşne (Edebiyyât-i Muâsir-i Îrân), Câmî, Tahran.
- YÂHAKKÎ, M. C. (1386 hş). Ferheng-i Esâtîr ve Dâstânvârehâ Der Edebiyyât-i Fârsî, Ferheng-i Muâsır, Tahran.
- YILDIRIM, N. (2006). Fars Mitolojisi Sözlüğü, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- YÛSUFÎ, G. (1369 hş). Çeşme-yi Rûşen, İlmî, Tahran.

EXTENDED SUMMARY

Pervin-i İ'tisami is one of the important female poets of Persian literature. He has created a new style of his own by kneading both the Khorasan and Iraqi styles in his poems with great skill. He took an interest in the poems of the great old poets and avoided imitation by following in their footsteps; he created a new style with his own style of expression. This effect makes itself felt in the symbols and mazmuns that he uses in his poems.

The fourteen couplets of Pervin's poem, in which this symbol and the mazmuns are given an abundance of space, depict the arrival of the spring season, when the nature that died with the winter season begins to flourish and revive again. The poem begins with the spring wind, which is the main factor in the arrival of the spring season, and the characteristics of the spring wind are listed in the first four couplets. It is stated that the spring wind creates a movement in nature and the smells of flowers and grass that open with its blowing are scattered everywhere; with these beautiful smells, the earth is fragrant with amber. It is emphasized that the fragrant blowing of the spring wind gives the message that spring has come to the vineyard and the plain.

Another feature of the spring wind that provides the arrival of the spring season is explained by stating that it decorates them just like a bride by providing the opening of flowers of various colors and shapes found in nature. Then it is emphasized that the ice-holding waters melt in winter with the blowing of this wind again, so that the trees get back to the water and start to grow. It is said that the trees are covered with green leaves and buds with the rains that fall in the spring season; this version of the trees is depicted covered with a green veil and dressed in a colorful dress. Again, the leaves and red buds that bloom on the branches of trees are compared to the red ruby and the green emerald.

The red roses blooming everywhere are depicted dressed in red silk, while the daffodil flowers are similar in shape to the golden crown. In the sequel, roses, which have a separate importance and value in all flowers, are likened to beautiful-faced lovers and it is stated that nature is decorated and colorful with all these different colors and shapes of trees and trees. In the whole poem, the change and development that occurred in flowers and trees with the advent of the spring season was described, while literary arts such as expression, inspiration, allusion were used in abundance; thus, the state of nature in spring was depicted in such a way as to create the image of an oil painting in the reader's mind.